

*The Future in the Past: Victory, Defeat, and Grand Strategy in the US, UK,
France and Germany*
P.A. van Hooft

The Future in the Past: Victory, Defeat, and Grand Strategy in the US, UK, France and Germany

Samenvatting

Het centrale betoog van dit proefschrift is dat overwinning en nederlaag in oorlog het naoorlogse denken van staten vormt met betrekking tot het gebruik van militaire en diplomatieke middelen, en daarmee een sterke invloed uitoefent op hun grand strategies. Het boek onderzoekt dit betoog door te kijken naar de staten die deelnamen aan de Tweede Wereldoorlog, naar hun ervaringen en naar hun naoorlogs strategisch gedrag. Het boek richt zich in het bijzonder op vier casestudies: de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, en Duitsland.

Er wordt vaak vanuit gegaan dat oorlogen een sterk effect hebben op naoorlogse opvattingen en gedrag, om redenen die zowel intuïtief zijn als gefundeerd in bestaand academisch onderzoek, maar het is moeilijk om duidelijk te maken hoe en waarom zij dit doen. Het bestaande onderzoek bevat de literatuur over collectief geheugen, die over het gebruik van analogieën bij beslissingen, en die over oorlogsmoeheid. Dit werk wijst ons erop dat oorlogen uit het verleden worden gebruikt om lessen aan te ontlenen over normatieve vraagstukken, om nieuwe crisissen en uitdagingen te begrijpen, en om politieke tegenstanders aan te vallen. We worden eraan herinnerd dat zwakte tonen aan de bestaande autoritaire leiders even moreel fout en ineffectief is als toen Groot-Brittannië en Frankrijk Hitler in 'Munich' tegemoet probeerden te komen. De Holocaust is de standaard die het kwaad van racisme definieert en een blijvende waarschuwing is voor het gevaar waar een overmatig geloof in leiders ons heen kan leiden. Beelden van loopgraven uit de Eerste Wereldoorlog roepen de zinloosheid van oorlog op, net zoals die uit de jungle van Vietnam. Op een vergelijkbare wijze onderstreept de invasie van Irak in 2003 voor anti-oorlogsbewegingen dat we beleidsmakers zouden moeten wantrouwen. Oorlogen uit het verleden worden daarom krachtige symbolen die doorklinken in het heden, die doorlopend opduiken in zowel hoge als lage cultuur. Oorlogen worden algemene referentiepunten om tijdperken af te bakenen in een voor en een na, en waar de lessen van het vorige tijdperk de basis vormen voor het nieuwe tijdperk. Overwinningen kunnen onderstrepen wat wij toch al geloven over onszelf of de wereld, terwijl nederlagen ons daaraan kunnen laten twijfelen. Overwinningen laten zien dat goede doelen bereikt kunnen worden met militaire middelen. Tegenovergesteld werken dood en vernietiging ontvullend, zowel voor beleidsmakers als voor de samenleving. De kosten van oorlog zullen daarom staten voorzichtiger maken. Hoewel zulke betogen over oorlog intuïtief zeer aansprekend zijn, is het inherent moeilijk deze betogen gestructureerd te bestuderen door de ontastbare aard van ideeën en hun causale rol in de afwegingen van beleidsmakers. Hoe kunnen we deze rol laten zien ten opzichte van meerdere tegenstrijdige verklaringen? Dit boek probeert hier een antwoord op te geven.

De Tweede Wereldoorlog is een uitstekende casestudy om deze ideeën te verkennen. De bruutheid van de oorlog wierp een lange schaduw over alle deelnemende staten in Europe, Amerika, en Azië. De oorlogservaringen varieerden echter sterk tussen staten. Sommige staten verloren niet alleen grote aantallen burgers, maar ervoeren ook de vernedering en schaamte van een militaire nederlaag, van overgave, van bezetting, van collaboratie, of van de verantwoordelijkheid voor genocide. Andere staten waren echter niet bezet en hun doden bestonden vooral uit militairen. Deze kosten waren alsnog tragisch, maar werden voor de overwinnende staten weer moreel gerechtvaardigd door de noodzaak van een overwinning op twee machtige en genocidale regimes, Duitsland en Japan. Voor andere staten, de meerderheid, waren de oorlogservaringen meer gemengd en ambigu. Zij vochten aan de winnende kant, maar met aanzienlijke kosten. Deze staten leden vaak hoge aantallen burger- en militaire slachtoffers,

hadden ervaring met oorlog op hun grondgebied en bezetting, en met de morele ambiguïteit van collaboratie.

Dit proefschrift betoogt dat het scala van ervaringen de variëteit in beleidsuitkomsten in grote mate kan verklaren en het richt zich in het bijzonder op de vier grote westerse staten: de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, en Duitsland. Sinds het einde van de oorlog zijn alle vier de staten liberale democratieën geweest met aanzienlijke politieke, militaire, en economische capaciteiten, maar met opmerkelijk andere ervaringen met oorlog in de eerste helft van de twintigste eeuw. De VS en het VK waren de overwinnaars van de Tweede Wereldoorlog, hoewel Groot-Brittannië een hoge aanslag op de samenleving moest incasseren met daarbij het ineenstorten van het Britse koloniale rijk, terwijl de overwinning voor de VS relatief kostenvrij was en het daardoor een supermacht werd. Frankrijk, nominaal een van de overwinnende staten, leed een plotselinge militaire nederlaag in het begin van de oorlog, verloor controle over haar grondgebied en werd afhankelijk van andere staten om de nationale soevereiniteit te herstellen. Duitsland, tenslotte, was militair volledig verslagen en moreel gediskwalificeerd toen de gruwelen van de Holocaust bekend werden; het werd bezet en bleef dat na de oorlog, terwijl West-Duitsland gedwongen herbouwd werd als democratie. Met andere woorden de casestudies laten een duidelijke variatie toe op de onafhankelijke variabele – overwinning en nederlaag – door twee extreme cases – de VS en Duitsland – en twee moeilijke cases – het VK en Frankrijk – te behandelen.

Deze vier cases zijn ook om belangrijk om een andere reden: het beleid van de vier grote westerse staten heeft the fundamentele gelegd voor de mondiale multilaterale orde zoals wij die nu kennen. Tegelijk heeft elk van de vier specifieke nationale gedragspatronen die wijd uiteen lijken te lopen als het aankomt op de inzet van militaire middelen of de houding ten opzichte van soevereiniteit.

Het boek onderzoekt en test dit betoog door een combinatie van kwantitatieve en kwalitatieve methoden. Dit omvat regressieanalyse met verschillende metingen van nederlaag en verlies samen met metingen van naoorlogs gebruik van militaire en diplomatieke middelen van alle deelnemers aan de Tweede Wereldoorlog. Het grootste deel van het onderzoek richtte zich op de vier casestudies – de VS, het VK, Frankrijk, en Duitsland – door middel van historische analyse, counterfactual gedachtenexperimenten, inhoudsanalyse van documenten, en vijftig interviews met Amerikaanse, Britse, Franse, en Duitse beleidsmakers. Uit deze variëteit van methoden kwamen de volgende bevindingen naar voren.

De eerste van de bevindingen van het boek is dat ervaringen met oorlog de neiging beïnvloeden van overwinnaars en verliezers om meer of minder te vertrouwen op militaire dan wel diplomatieke middelen in hun grand strategy, en dat dit effect plaatsvindt ongeacht hun relatieve materiele capaciteiten, alignment, en regimetypen. De regressieanalyse levert duidelijke resultaten op wanneer het gaat om de ervaringen van de Tweede Wereldoorlog. Staten die bezetting hadden ervaren, zich hadden overgegeven, de oorlog waren begonnen, aan de verliezende kant hadden gevochten, of hoge aantallen burger- en militaire slachtoffers hadden geleden, waren significant minder geneigd om militaire middelen te gebruiken na de oorlog of daarmee te dreigen, en meer geneigd om lid te zijn van internationale organisaties of diplomatieke vertegenwoordiging te gebruiken. De overwinnaars waren daarentegen meer geneigd om militaire middelen in te zetten na de oorlog, en minder geneigd diplomatieke middelen te gebruiken. Overwinning en nederlaag leiden ook tot andere combinaties, wat suggereert dat beleidsmakers diplomatie en militaire middelen zien als alternatieven van elkaar. Bovendien is een onbetwistbare overwinning in een totale oorlog belangrijker dan een kleine nederlaag in een beperkte oorlog. De casestudies ondersteunen deze eerste bevinding en laten zien dat Amerikaanse, Britse, Franse, en Duitse opvattingen over militaire en diplomatieke middelen, en de betrekkingen tussen staat, krijgsmacht, en samenleving, elkaar versterken in het effect op hun gedrag.

De tweede bevinding is dat de ervaringen met overwinning en nederlaag duidelijke gevolgen hebben voor de inzichten, legitimiteit, en institutionele invloed van de actoren die betrokken zijn in de ontwikkeling en implementatie van nationale strategie. De actoren die betrokken zijn bij het maken van grand strategy binnen de natiestaat zijn gegroepeerd als volgt: civiele beleidsmakers, militaire beleidsmakers, en burgers. De betrekkingen tussen deze 'drie-eenheid' van staat, samenleving, en krijgsmacht bepalen wiens strategische opvattingen een grotere invloed kunnen uitoefenen op beleid. Dit verklaart waarom opvattingen in stand gehouden worden over meerdere decennia, en waarom niet alle overwinningen en nederlagen even zwaar wegen. Schuld en krediet worden anders verdeeld bij overwinning en nederlaag, en sommige ideeën veranderen daardoor nauwelijks. De combinaties van opvattingen en betrekkingen leiden

tot nationale specifieke patronen van strategisch gedrag die voortduren lang na de oorspronkelijke ervaringen, ondanks veranderingen in het internationale systeem en tussen verschillende regeringen.

De VS en Duitsland, als de twee extreme cases, illustreren het beste hoe veranderingen in strategische opvattingen en de binnenlandse verdeling van invloed en legitimiteit elkaar versterken. De Amerikaanse overwinning in de Tweede Wereldoorlog versterkte de positie van civiele en militaire beleidsmakers. Aangezien deze overwinning gepaard ging met relatief lage kosten – de VS leed geen burgerslachtoffers en een laag aantal militaire slachtoffers relatief gezien – werden Amerikaanse beleidsmakers tijdens de oorlog niet gedwongen veel inspanning te verrichten om de samenleving te mobiliseren. Niet alleen plaatsten zij na de oorlog een permanente militaire aanwezigheid op het Europese continent en Oost-Azië wat de vraag om militaire middelen vergrootte, maar Amerikaanse civiele en militaire beleidsmakers hadden ook een grotere autonomie om ze ook daadwerkelijk te gebruiken. Verwijzingen naar het verleden, zoals ‘Munich’, speelden daarbij een grote rol om assertief beleid in o.a. Korea, Vietnam, de Golfoorlog, en Irak te verdedigen. Vietnam ondermijnde tijdelijk de legitimiteit van de staat, maar het slachtofferaura dat de krijgsmacht omringde na Vietnam versterkte de facto de autonomie van Amerikaanse militairen, evenals de overwinning in de Golfoorlog.

Duitsland biedt een sterk contrast met de VS. De opvattingen van zowel Duitse beleidsmakers als de samenleving waren al drastisch veranderend door de oorlog, waardoor Duitsland na de oorlog overschakelde naar een hoogst defensieve en beperkte militaire doctrine. Deze pacifistische houding werd verder versterkt, omdat de totale Duitse nederlaag in de Tweede Wereldoorlog de vooroorlogse, traditionele dominantie van de Duitse krijgsmacht en de uitvoerende macht delegitimeerde. In naoorlogs Duitsland, waren zowel de uitvoerende macht als de krijgsmacht sterk institutioneel ingeperkt, wat het vermogen om besluitvaardig militaire middelen in te zetten verder verminderde.

De twee meer ambigue cases illustreren de specifieke effecten van ervaringen met oorlog. De Britse overwinning in de Tweede Wereldoorlog ging, in tegenstelling tot die van de VS, gepaard met grote sociale kosten. De Conservatieven werden geassocieerd met zowel het falen van de vooroorlogse periode en appeasement, als met het succesvolle leiderschap van Churchill. Labour kreeg daarentegen het krediet voor de wijze waarop het Britse thuisfront werd gemobiliseerd voor de oorlog, waardoor de populaire mythe van de ‘people’s war’ vorm kreeg. De overwinning in de Falklandoorlog verzekerde de voortzetting van de Churchilliaanse mythe na het fiasco in het Suezkanaal, onderhield daarmee het Britse gevoel van exceptionalisme ten opzichte van het Europese continent, en van een specifiek soort populistisch leiderschap in buitenlands beleid.

Een nog complexere ervaring is die van Frankrijk. De schuld van de vernederende Franse nederlaag in de Tweede Wereldoorlog lag in de vooroorlogse verdeeldheid tussen politiek links en rechts dat effectieve militaire innovatie had ondermijnd, evenals een goede integratie van Franse militaire doctrine en bondgenootschappen. Pas met de oprichting van de Vijfde Republiek en de terugkeer naar de macht van De Gaulle werden de politieke spanningen van het twintigste-eeuws Frankrijk definitief verminderd. De algemeen geaccepteerde naoorlogse consensus gaf de Franse president als enige de legitimiteit om binnen het ‘gereserveerde domein’ van buitenlands- en defensiebeleid te opereren. Deze uitvoerende autonomie maakte en maakt het mogelijk voor de Franse staat om besluitvaardig en coherent diplomatieke en militaire middelen in te zetten voor Franse veiligheid en internationale autonomie.

De derde en laatste bevinding is dat ervaringen met oorlog niet alleen de bereidheid bepalen van beleidsmakers om militaire dan wel diplomatieke middelen te gebruiken, maar dat ze ook bepalen welke combinaties daarvan beleidsmakers denken dat het meest effectief zijn. Overwinning en nederlaag zijn namelijk ook doorslaggevend voor de centrale opvattingen van beleidsmakers. Deze opvattingen hebben te maken met of beleidsmakers geloven dat ze in een machtsbalans- of in een dreigingsbalanswereld leven, en hoe staten vertrouwen op militaire capaciteiten (intern balanceren) en bondgenootschappen (extern balanceren). Samen bepalen zij zo de kwaliteit, richting, en cohesie van nationale strategie, zoals naar voren komt uit de vier cases.

Amerikaanse beleidsmakers beschouwden de VS als onzeker en onveilig na het plotseling instorten van Europa in 1940 en de verrassingsaanval in Pearl Harbor in 1941. De machtsbalans in stand houden was niet langer voldoende, aangezien Europeanen niet in staat leken om weerstand te bieden aan autoritaire staten en gemakkelijk te verleiden waren door extremistische ideologie. Amerikaanse beleidsmakers probeerden tegen elke prijs een terugkeer naar het zogenaamde Amerikaanse isolationisme te vermijden. In plaats

daarvan joegen zij Amerikaans leiderschap na en accepteerden zij verstrikkende bondgenootschappen. Amerikaanse beleidsmakers kozen voor een permanente militaire aanwezigheid in Europa en Azië, en hielden die ook na de Koude Oorlog in stand. Deze opvattingen speelden een belangrijke rol bij de beslissingen om de kosten voor Europese veiligheid niet door te spelen naar de Europeanen, maar leidden ook tot Amerikaanse inmenging in conflicten zoals Vietnam. Zoals de counterfactual gedachtenexperimenten illustreren, waren deze keuzes opmerkelijk aangezien zij een meer kostbare en risicovolle strategie vertegenwoordigden voor de VS, niet alleen als de Koude Oorlog daadwerkelijk was geëscaleerd, maar ook in de periode daarna, toen de VS duidelijk niet meer tegenover een existentiële dreiging stond.

De traditionele Britse strategie waarin vertrouwd werd op off-shore balanceren om een continentale machtsbalans in stand te houden, voldeed niet langer nadat Britse beleidsmakers faalden om de val van Europa en de Duitse overwinning in 1940 te voorkomen. Tijdens de Koude Oorlog verbond het VK zichzelf met het continent via het NAVO bondgenootschap en door de permanente plaatsing van troepen in Europa. Dit was een opvallende beslissing aangezien het hadden ook had kunnen vertrouwen op een nationaal kernwapen. Britse beleidsmakers beschouwden het VK nog steeds als exceptioneel ten opzichte van het continent, ook al was het tegelijkertijd afhankelijk van de 'speciale relatie' met de VS, zeker na de Suezcrisis. Als een gevolg daarvan zijn Britse troepen constant overbelast en riskeerde het VK verstrikking in Amerikaans beleid, hoewel minder risicovolle en kostbare alternatieve strategieën beschikbaar waren en zijn.

De plotselinge en catastrofale nederlaag in juni 1940 transformeerde Frans strategisch denken over diplomatieke en militaire middelen. Ervaringen tijdens de oorlog lieten beleidsmakers twifelen aan de betrouwbaarheid van Frankrijk's Brits-Amerikaanse bondgenoten. Haar militaire strategie had gefaald, aangezien vooroorlogse Franse beleidsmakers die niet hadden aangepast aan veranderingen in militaire technologie. Franse beleidsmakers probeerden daarom tegen elke prijs afhankelijkheid van anderen te vermijden. Vooral Generaal De Gaulle geloofde dat het NAVO bondgenootschap Frankrijk slechts verstrikte zonder het daadwerkelijk te beschermen, aangezien het Amerikaanse kernwapen Europa geen geloofwaardige bescherming kon bieden. Franse beleidsmakers kozen daarom voor een autonoom nationaal kernwapen en de grote kosten die daarbij hoorden. De Franse grand strategy die het resultaat was van deze beslissingen riskeerde dat de VS zich zou vervreemden van Frankrijk en Europa zou verlaten, precies toen Frankrijk een Amerikaanse aanwezigheid het meest nodig had.

Duitsland biedt het grootste contrast tussen voor- en naoorlogse strategieën. In zowel de Eerste als de Tweede Wereldoorlog vermeden Duitse beleidsmakers bondgenootschappen en vertrouwden op een extreem offensieve militaire doctrine om Duits voortbestaan te verzekeren ten opzichte van de vermeende dreigingen die het omcirkelden aan de west- en oostgrenzen. De totale nederlaag zorgde voor een complete strategische omschakeling. Om hernieuwde isolatie te vermijden, verankerden Duitse beleidsmakers Duitsland zo diep mogelijk in het NAVO bondgenootschap en de Europese instituties, en namen een hoogst defensieve doctrine aan. Ook na de Koude Oorlog accepteerden Duitse beleidsmakers de inperkingen op Duitse macht. Duitse ervaringen met 'Ostpolitik', Europese eenwording, en de Frans-Duitse bilaterale relatie bevestigden het Duitse geloof in multilaterale oplossingen.

In alle vier de cases werden en worden deze en andere opvattingen die gebaseerd waren op de nationale ervaring herhaald in beleidsdocumenten, in speeches, en in interviews met beleidsmakers.

Door deze veelzijdige methodologische aanpak kan het boek twee belangrijke bijdragen leveren aan bestaand academisch werk. De eerste bijdrage is aan het werk over de erfenissen van oorlog: de literatuur over collectieve geheugen, die over het gebruik van analogieën door beleidsmakers, en die over oorlogsmoeheid. Dit bestaande werk laat zien dat oorlog grote sociale gevolgen heeft en belangrijk is op crisismomenten, maar maakt vaak niet duidelijk wat het exacte effect is van overwinning en nederlaag op de lange termijn beslissingen van beleidsmakers. Dit boek gaat in op hoe zulke ervaringen blijvende lessen opleveren en hoe die belangrijke strategische keuzes beïnvloeden. Het biedt een systematisch betoog over de oorsprong van zulke lessen en waarom ze in stand gehouden blijven, ondanks latere conflicten.

De tweede bijdrage is aan de literatuur over de oorsprong van grand strategy en de rol van opvattingen met betrekking tot binnenlandse instituties, internationale structuren, en materiele macht. Het betoog vormt zo een uitgewerkte versie van neoklassiek realisme die ik ervaring gedreven realisme noem. Ervaring gedreven realisme theoretiseert hoe zowel nationale strategische opvattingen als de verhoudingen tussen de staat,

samenleving, en de krijgsmacht bepaald worden door de uitkomsten van oorlogen, en op hun beurt het strategische gedrag van staten bepalen binnen de structurele beperkingen van de internationale omgeving. Het biedt een betoog over de oorsprongen van opvattingen over strategie, wanneer en waarom die constant blijven, en wanneer en waarom ze veranderen.

Het verhaal van dit boek is daarom meer dan een verhaal over hoe analogieën gebruikt en misbruikt worden. Het maakt duidelijk dat er grote verschillen bestaan in zienswijzen aan beide kanten van de Atlantische Oceaan en dat die hun oorsprong vinden in ervaringen met oorlog. Het is ook niet te verwachten dat die zienswijzen snel zullen veranderen.

Het betoog van dit boek is belangrijk voor iedereen die geeft om vermeende lessen uit de nationale geschiedenis en de implicaties voor huidig beleid. Terwijl wij niet gebonden zijn aan het verleden, oefent het een bepalende invloed uit op ons denken over de toekomst. Er is een duidelijk gevaar dat beleid gebaseerd zal zijn op een mythisch begrip van het verleden. Strategie bestaat uit het afstemmen van doelen en middelen; per definitie zijn er geen ongevaarlijke vooroordelen in strategisch denken, vooral als die vooroordelen onbewust zijn. Een niet of nauwelijks overwogen terughoudendheid of principiële oppositie tegen het gebruik van militaire middelen is even verontrustend als een niet of nauwelijks overwogen enthousiasme ten opzichte van oorlog. Zowel 'altijd Munich' als 'nooit meer oorlog' zijn slechte modellen om buitenlands beleid op te baseren. Overreageren in Irak in 2003 is een even gevaarlijk idee als het niet coherent reageren in de Oekraïne Crisis, of de opkomst van de zogenaamde Islamitische Staat in Syrië en Irak in 2014.

In termen van internationale dreigingen en uitdagingen, zullen de komende decennia beduidend anders zijn voor de VS, het VK, Frankrijk, en Duitsland -dan de hele periode sinds 1945, hetzij door een steeds instabieler Midden Oosten, een revanchistisch Rusland, of een opkomend China. Er schuilt groot gevaar in het te breed toepassen van lessen uit het verleden van het Westen, en in het falen om te begrijpen dat de wereld anders is of niet te accepteren op welke wijze het anders is. De paden die onbegaan zijn, zullen over het hoofd gezien worden, en de toekomst zou het verleden kunnen herhalen om redenen die zowel tragisch als vermijdbaar zijn.